

8. Formy výchovy a prostředky výchovy.

Základy pedagogiky

Doc. PhDr. PaedDr. Kamil JANIŠ, CSc.

- Výchovné prostředky – prostředky výchovy
(základní pedagogická kategorie)
- není jednotné pojetí
- Pomocí výchovných prostředků dosahujeme výchovných cílů.

Pojetí výchovných prostředků

Dělení:

A) v širokém slova smyslu (pojetí)

- vše, co zprostředkovává (umožňuje)
realizovat výchovu a vzdělání

B) v užším slova smyslu

- možno chápat pomůcky (instrumenty), uplatňují se v rámci dané
výchovně-vzdělávací formy, případně metody
(např. při vyučovací hodině)

A) širší pojetí výchovných prostředků

- jevy a skutečnosti, prostřednictvím nichž jsou dosahovány výchovné cíle

- instituce (rodina, škola)
- metody a formy výchovy, které se při procesu výchovy mění na prostředky výchovy

A) v širokém smyslu (vše, co zprostředkovává realizovat výchovu a vzdělání)

- činnosti (hra, učení, práce)
- podmínky (materiální, kulturní, sociální)
- instituce (obec, škola, rodina, sdružení, popř. politická seskupení atd.)
- činitelé (rodiče, učitelé, vychovatelé, řídicí pracovníci, policie atd.)
- postupy a obsahy (koncepce, systémy, organizační formy, metody a obsahy výchovy v nejširším pojetí)

B) v užším smyslu

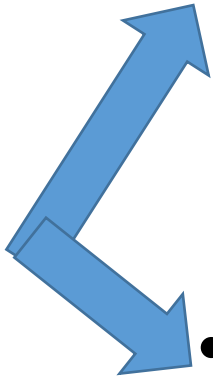
- pomůcky uplatňované v rámci dané výchovně-vzdělávací formy, nebo metody
(např. ukazovátka, křída, tabule, zpětný projektor, počítač, videokamera apod.)

Vlastní působení prostředků může mít dvojí povahu:

- Intencionální (tj. přímé, záměrné)
- Funkcionální (tj. nepřímé, bezděčné)

Další možné dělení výchovných prostředků

- materiální (sem zařazujeme výchovné instituce - školy, domovy mládeže, klubovny, učebny, didaktickou techniku, vyučovací pomůcky aj.)
- nemateriální (sem spadají organizační formy s metody výchovy).

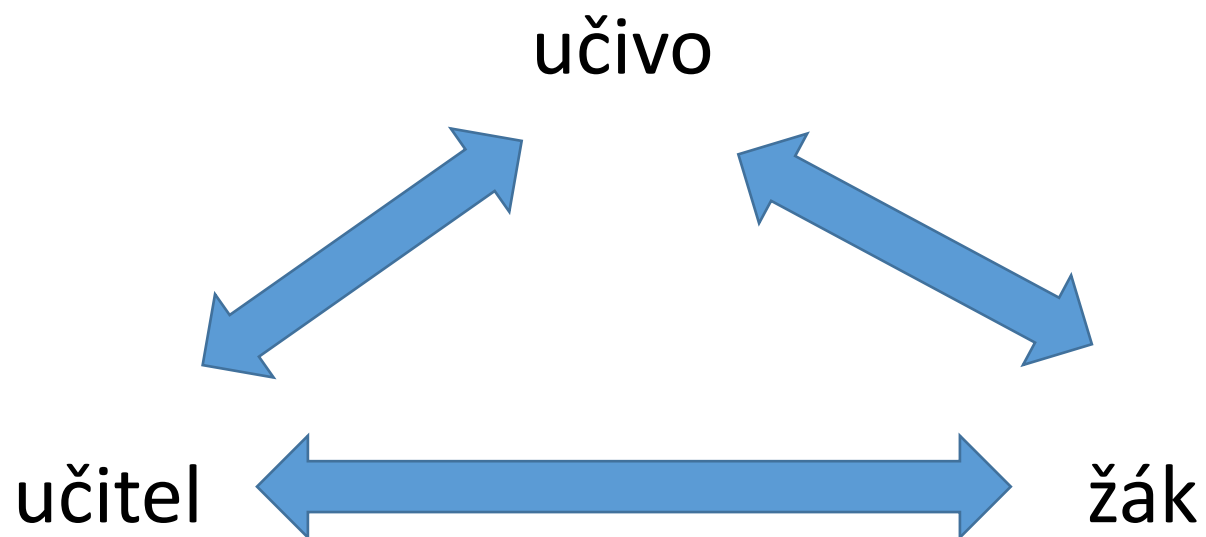
Přehled vybraných výchovných prostředků

(V. Jůva & V. Jůva)

- vyučování
- pedagogizované prostředí
- sdělovací prostředky
- práce, hra, umění, sport
- kolektiv
- a jiné

vyučování

interakce mezi učitelem, učivem a žákem

pedagogizované prostředí

Pedagogicky adaptovaného prostředí má dvojí podobu:

- materiální vybavení
(hygienické, estetické a funkční)
- sociální atmosféra
(kultura mezilidských vztahů)

sdělovací prostředky

- ovlivňování světonázorových, politických, mravních i estetických postojů, rozumové sféry
- masmédia (tisk, rozhlas, film, televize, PC)
- ovlivňování probíhá:
 - intencionálně i funkcionálně

sdělovací prostředky

Počet hodin věnovaných sledování masmédií (tisk, rozhlas, film, televize, počítače) narůstá a tím roste i vliv masmédií na člověka. Zvláště výrazné je ovlivňování světonázorových, politických, mravních i estetických postojů. Ovlivňování vychovávaných pomocí uvedených prostředků probíhá intencionálně i funkcionálně.

Př.

3 hod denně = 10 let

práce, hra, umění, sport

práce

duševní x fyzická práce

Jedná se o převládající druh činnosti u dospívajících a dospělých jedinců.

hra

- dominující druh činnosti u dětí
- osvojení některých vzorců chování a postojů
- rozvíjejí schopnosti, potřeby a zájmy
- přispívá k pěstování trpělivosti, vůle, rozvíjejí schopnost spolupracovat s ostatními apod.

umění

Estetická výchova významně přispívá k výchově postoje jedince k umění a ke kráse. Umělecká díla (literatura, výtvarná, hudební, ale i filmová produkce) obohacují vlastní poznání a přispívají k vytváření některých světonázorových a mravních postojů. postoj jedince k umění a ke kráse.

- obohacuje vlastní poznání,
- přispívá k vytváření postojů

sport

- tradiční výchovný prostředek, uplatňoval se již v antice (např. olympijské hry – Kalokagathia)
- v současné době – sportovní organizace (např. Sokol, Orel, Skaut aj.)
- napomáhá k rozvoji fyzické zdatnosti, obratnosti a psychické odolnosti

kolektiv

- Výchovné působení je dáno kolektivním veřejným míněním, které má výrazný vliv na názory a chování jednotlivých členů kolektivu.
- Výchovný prostředek, který byl do jisté míry zneužit v systému komunistické výchovy (např. A. S. Makarenko aj.). Proto, ne vždy bývá v současné době daný prostředek výchovy plně doceňován.
- Výchovné působení je dáno kolektivním veřejným míněním, které má výrazný vliv na názory a chování jednotlivých členů kolektivu.

Formy výchovy

**V
Ý
C
H
O
V
A**

	školní	Vyučování Mimovyučovací školní aktivity Vliv školního prostředí
	mimoškolní	Ve společenských organizacích V kulturních institucích Hromadnými sdělovacími prostředky
	rodinná	Veřejným míněním rodiny Zájmovou orientací rodiny Rodinnými aktivitami
	sebevýchova	Autodiagnostika a automotivace Autodidaxe Podíl na různých aktivitách

1. Výchova veřejná (společenský organizovaná)	1.1 školní výuka 1.2 výchova mimo vyučování
2. Výchova rodinná	
3. sebevýchova	

Některá výchovná zařízení nahrazují rodinnou výchovu plně.